

УДК 81

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE MATERYALLER KULLANILARAK KAVRAMLARIN ÖĞRETİLMESİ

Ömer Faruk Kotan
SDÜ Yüksek Lisans Öğrencisi

Tүйін

Осы зерттеудің мақсаты бұрын-соңды болмаған бүгін аса маңызды болып табылатын шет тілі ретінде түрік оқыту пайдаланылуы тиіс материалдардың дұрыс таңдау болып табылады. Өйткені ол тілді оқытудың, сонымен қатар дұрыс материалдық және дұрыс жолды пайдаланып кез келген ақпаратты оқыту ғана емес, дәл зерттеу беруге мүмкін емес.

Кілт сөздер: Түрік тілін оқыту, оқу материалдары оң материал таңдау тілі, шет тілін оқыту.

Summary

The purpose of this study is the right choice of materials to be used in teaching Turkish as a foreign language which is more important today than ever before. Because it is not possible to give an accurate study not only in language teaching but also in teaching any information using wrong material and the wrong way. Especially it gains importance when it is Turkish Language Learning.

Key words: Turkish Language Learning, choosing the right material, foreign language learning, learning materials

Özet. Bu çalışmanın amacı, günümüzde daha çok önem kazanan, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılması gereken materyallerin doğru seçimidir. Çünkü, sadece dil öğretiminde değil, herhangi bir bilgi öğretiminde yanlış materyal ve yanlış yolla doğru bir öğrenim kazandırılması mümkün değildir. Hele bu Türk Dili eğitimi olunca ayrı bir önem kazanmaktadır. Dil öğretimi yapan eğiticiler, doğru materyal seçimiyle, dil öğrenimini sıkıcı ve zor bir algi olmaktan çıkarıp zevkli bir hale getirebilirler.

Zamanımızın gelişen şartları ve teknolojinin etkisiyle dünya küçük bir ülke olma yolunda ilerlemektedir. Dünyanın bu küçülme eğilimi farklı kültürleri, farklı ülkeleri, farklı milletleri, farklı insanları bir araya getirmekte ve bu birleşmenin tabi etkisi olarak da iletişimi ön plana çıkarmaktadır. Farklı kültür ve milletler arasındaki iletişimi sağlayan en önemli araç şüphesizki dildir. İnsanların doğuştan öğrenip konuştukları dilden başka bir dil öğrenmesine ise yabancı dil öğrenimi denilmektedir. Bir insan, yabancı dil öğrenirken o dilin kültürünün de öğrenilmesi, kişinin kendi değeri ve yabancı değerlerinde öğrenilmesine ve farkında olunmasına yardımcı olur.

İnsan dili binlerce yılın tecrübe ve birikimini taşıyan çok özel bir vasıttır. Her dil farklı bir toplumun tecrübe, bilgi ve anlayışını bünyesinde biriktirmiştir. Dil bir topluluk içinde yaşayan insana özgü bir özelliktir. Toplum ise tarihi bir varlıktır. İnsanı diğer bütün canlılardan ayıran en önemli özelliklerin başında, düşünerek ve düşüncesini sesli olarak ifade ederek, çevresi ile iletişim kurmasını sağlayan konuşma becerisi gelmektedir [1, 4].

Yabancı dil öğrenimi ve öğretimi, başlı başına kural ve metotları olan bir alandır. İnsanlar eskisi gibi mevcut olanla yetinme yerine hep gelişim ve yenilik

peşinde koşmaktadır. Bu gelişim ve yenilik aramanın neticelerinden biri de kendi dili ile yetinmeyip yeni dil ve kültür öğrenme çabasıdır. Teknolojinin gelişimiyle insanların yenilik arayışı birleşince, dil öğrenim ve öğretim kural ve metotları daha bir önem kazanmakta ve incelenmektedir. Her dilin, öğretim aşamasında kullandığı metot ve kurallar genel olarak aynı olsa da, özelde farklılıklar arz etmektedir.

Hayatın hemen her alanında görülen iletişim ve haberleşmenin etkisi, eğitim öğretim alanında da kendini hissettirmektedir. Bilişim teknolojilerinin gelişimiyle eğitim ve öğretim alanında da bu imkanlar kullanılmaya başlanmıştır. Bilişim teknolojisinin kullanıldığı ortamlarda dil öğretim imkanları da teknoloji ve hayata paralel olarak kolaylaşmıştır. Şimdiye kadar yapılan dil öğretim etkinlikleri içerisinde yer alan dinleme, okuma, karşılıklı konuşma, sözlü anlatım ve yazılı anlatım gibi uygulamalar aynı zamanda dilin dört temel becerisini göstermektedir. Türkçenin yabancılara öğretilmesinde bilişim teknolojilerinden etkin olarak faydalanmanın gerek yapılan işin hedefine ulaşmasında, gerekse bir disiplin olarak kendi içerisinde üretkenliğini arttırmasında kazançları olacağı belli ve açıktır. Bir dilin öğretilmesi o dilin öğrenilir olmasından doğrudan alakalıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Ancak, meselenin ciddi bir biçimde ele alınması günümüze kalmıştır. ‘Yabancılara Türkçenin öğretimi konusunda yazılan ilk kitap, Kaşgarlı Mahmut’un Divan ü Lugati’t Türk’üdür. Kaşgarlı Mahmut bu kitabı Araplara Türkçe öğretmek üzere 1072 yılında yazmış ve kitabın önsözünde Araplara, Türklerin büyük bir ulus olduğunu, Türkçeyi öğrenmelerinin, Türklerle iyi geçinmelerinin kendilerine pek çok yarar sağlayacağını belirtmiştir. XI. yüzyıl (Karahanlı) Türkçesiyle yazılan bu yapıtta Türkçe deyim ve atasözlerine yer verilmiş, Türkçe ses, biçim ve anlam açısından incelenmiş, Türkçenin söz varlığı üzerinde durulmuş, Türkler hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Türkçenin XI. yüzyıldaki durumu ve tarihi gelişimini izleyebilmemiz açısından bu yapıt son derece büyük bir önem taşımaktadır’[2, 5].

Özellikle Avrupa’da ve Türk Cumhuriyetlerinde Türkçeye karşı artan ilginin sonucu olarak, bu alanda tartışma ve araştırmaların hızlandığı gözlemlenmektedir. Ancak bu tartışma ve araştırma ortamına katkıda bulunabilecek yeterli sayıda yapıt bulunmaması da önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Türkçemiz okunduğu gibi yazılan, yazıldığı gibi okunan, grameri kolay ve mantıklı, ondalık sisteme ve dolayısıyla çağdaş bilgi-işlem sistemlerine çok uyum sağlayan bir dildir. Türkçenin kendine özgü bu nitelikleri dilin öğrenimi ve öğretilmesine yönelik yapılacak çalışmalarda elbette kolaylıklar ve açılımlar sağlayacaktır. Öğrenim sürecini bir iletişim etkinliği olarak düşündüğümüzde bu kolaylıklar ve açılımlar sürecin iyi işlemesine ve arzulanan sonuca daha çabuk varılmasına yardımcı olacaktır. Türkçenin kuşkusuz ki en büyük güzelliği yazıldığı gibi okunan bir dil olmasıdır. Ne yazarsanız onu okursunuz. Yani Türkçe kelimelerde, İngilizce ya da Fransızcada olduğu gibi diftonglar yoktur. Bu sebepten öğrenilmesi kolay bir dildir [3, 4].

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine başlamadan önce takip edilecek yol, yani dil öğretim metodu belirlenmelidir. Önceden belirlenen hedeflerin öğrencilere kazandırılmasını sağlamak, iyi planlanmış öğrenme ve öğretme metodlarıyla mümkün olabilmektedir. Öğrenme ve öğretme metodlarının etkililiği, hedef ve içeriğe uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin seçimi ve uygun öğretim materyallerle desteklenmesi ile mümkün olabilecektir. Materyaller, bazı öğretim ortamlarında öğretimi destekleyici amaçla kullanıldığı halde, bazı ortamlarda ise tamamen öğretmenin rolünü üstlenerek, içeriği doğrudan öğrencilere aktarmaktadır.

Araç gereçler genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılırlar. Öğrenme ve öğretme etkinlikleri sırasında öğrencinin öğrenmesi ve öğretmenin etken bir öğretim sağlayabilmesi için, bilgilerin kavratılmasında, üzerinde gözlem ve araştırma yapmada kullanılan her türlü öğretim ve öğrenme yardımcısına öğretim materyali denir. Kısaca, hedefe ulaşmak için kullanılabilecek her türlü araç ve gerece öğretim materyali diyebiliriz.

Öğretimde bir aracın kullanımı her şeyden önce bir yöntemin, bir aracın ve bir materyalin sistematik bir şekilde seçilmesini gerekli kılar. Materyal seçimi gerçekleştirilirken üç aşama dikkate alınmaktadır.

Bunlar ;

- Gerçekleştirilmesi planlanan öğrenme etkinliğine uygun bir yöntemin seçilmesi,
- Yönetim uygulamasına elverişli bir araç biçiminin seçilmesi,
- Seçilen araç biçimine uygun materyallerin seçilmesi, değiştirilmesi ve tasarımıdır [4, 16].

Öğretim materyallerinin seçimi verilecek bilgi kadar önem arz etmektedir. Yanlış materyal seçimi hedefe ulaşımı zorlaştıracak ve öğrenmeyi sıkıcı bir işlev haline getirecektir.

Öğretim materyallerinin seçiminde temel yaklaşım öğretim programlarındaki hedefe ve davranışlara uygunluktur. Öğretim materyalleri seçilirken öğretim programında yer alan hedef davranışların yanı sıra en önemli ölçüt öğrenciye göreliktir. Farklı bir anlatımla ise, öğrenci gereksinimlerine uygunluktur [5, 12].

Materyal seçimi ve yöntem seçimi yaparken dikkat edilmesi gereken etkenler vardır. Bunlardan bazıları;

- Öğrenci özellikleri,
- Araç ve gereç özellikleri,
- Öğretim ortamı,
- Öğreticinin tutumu,
- Öğrenim kazanımları,
- Kısıtlamalardır.

Öğretim materyalleri, öğrenme süreci içerisinde öğretmen tarafından değişik ortamlarda öğrencilere sunulan araçlardır. Bu araçlar arasından öğrenci

gereksinimlerini tam olarak karşılayacak hazır materyallerin seçilmesi ve kullanılması gerekmektedir.

Materyallerin hazırlanmasındaki temel öğeler, materyallerin türüne bağlı olarak değiştiği halde her türlü materyalin geliştirilmesinde göz önüne alınabilecek başlıca sebepler bulunmaktadır. Bunlar ;

- 1- Öğretim materyali basit, sade ve anlaşılabilir olmalıdır,
- 2- Öğretim materyali dersin ve konunun amaçlarına uygun seçilmeli ve hazırlanmalıdır,
- 3- Öğretim materyali, dersin konusunu oluşturan bütün bilgilerle değil, önemli ve özet bilgilerle donatılmalıdır,
- 4- Öğretim materyalinde kullanılan yazılı metinler, yazılı ve görsel öğeler, öğrencinin pedagojik özelliklerine uygun olmalı ve öğrencinin gerçek hayatıyla tutarlılık göstermelidir,
- 5- Öğretim materyali, öğrenciye alıştırma ve uygulama imkanı sağlamalıdır,
- 6 - Öğretim materyalleri mümkün olduğunca gerçek hayatı yansıtmalıdır,
- 7 - Öğretim materyal her öğrencinin erişimine ve kullanımına açık olmalıdır,
- 8 - Materyaller sadece öğretmenin rahatlıkla kullanabildiği türden değil, öğrencilerin de kullanabileceği düzeyde basit olmalıdır,
- 9 - Zaman içinde tekrar kullanılacak materyaller dayanıklı hazırlanmalı, bir defalık kullanımlarda zarar görmemelidir,
- 10 - Hazırlanan öğretim materyalleri, gerektiği takdirde, kolaylıkla geliştirilebilir ve güncelleştirilebilir olmalıdır [5, 31].

Dil öğretiminde materyal seçiminin bu denli önemli olması, günümüzde dil öğreniminin ne kadar önemli olduğunun, insanlar tarafından farkedilmesinden kaynaklanmaktadır. İnsanların bu kadar önemseddiği, arzuladığı ve öğrenmek için çaba harcadığı dil eğitiminin önemsenmeden, herhangi bir metot belirlemeden, öğrenciler tarafından ilgi uyandıracak materyaller kullanılmadan yapılması düşünülemez. Böyle bir öğretim yapılmaya çalışılsa da, başarıya ulaşması çok zor, hatta mümkün değildir.

Yüzlerce yıldır eğitim ortamlarında öğreticiler bilgiyi sözel yolla sunmaya çalışmışlardır. Bilginin sözel olarak sunulması her ne kadar etkili bir yolsa da öğrenmenin bilişsel süreçleri ile ilgili edinilen yeni bilgiler, bilginin sunulmasında değişik yöntemlerin araştırılmasına neden olmuştur. Öğrenen merkezli yaklaşımların artması, öğretim tasarımcılarının öğrenenlerin gereksinimlerine ve özelliklerine uygun öğrenme ortamlarının nasıl tasarlanacağı konusundaki endişelerini de beraberinde getirmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, öğrenme ortamlarının düzenlenmesi, öğretim materyallerinin hazırlanması, kullanılması ve değerlendirilmesi süreçlerinin değişen dünyanın gereksinimleri ve imkânları doğrultusunda hızla farklılaşıp, çeşitlendiği görülmektedir [6].

Öğretim sisteminin merkezine öğrenenin ve onun bilişsel, fiziksel ve duyuşsal özelliklerinin yerleşmesi ile birlikte, öğretim faaliyetlerinde yöntem, teknik, araç-gereç seçiminde de öğrenene ve öğrenenin kalıcılığına yönelik bir dönüşüm yaşanmıştır. Çağın teknolojik gelişmeleri, eğitim faaliyetlerine birçok yeni imkan sağlamıştır. Bu imkanlara bağlı olarak hazırlanan öğretim ortamları ve kullanılan yöntemler zenginleştirilmiştir. Eğitim ve öğretim hizmetlerini geniş kitlelere daha

kaliteli biçimde götürebilmek için çağın imkanlarından faydalanan eğitim teknolojisinin tüm ürünlerini etkili bir biçimde kullanmak gerekir. Bu teknolojilerden yararlanmak suretiyle öğrenme ve öğretme ortamını iyileştirmek, kalitesini yükseltmek ve eğitim hizmetlerinin kapsamını genişletmek mümkündür. Bu aşamada, eğitim ortamlarında kullanılan araç-gereçlerin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır [7].

Öğretim materyallerinin etkin bir şekilde hazırlanmasında ve seçilmesinde, bazı ilkelerin kontrol edilebilmesi için, her öğretmenin öncelikle aşağıda verilen şu soruları cevaplandırılması gerekir.

- Materyal, eğitim programıyla uyumlu ve eğitimi destekleyici nitelikte midir?
- Materyalin içerdiği bilgiler doğru ve güncel midir?
- Materyalde kullanılan anlatım türü açık ve anlaşılabilir mi?
- Materyal, öğrenciyi güdüleyici ve ilgisini çekici nitelikte midir?
- Materyal, öğrencinin derse katılımını sağlayabilir nitelikte midir?
- Materyal teknik özellikleri açısından yeterli midir?
- Materyalin etkinliği hakkında önceden elde edilmiş bilgiler var mı?
- Materyal, içerik açısından tarafsız ve öğretimsel nitelikte midir?
- Materyalin kullanımı için gerekli kullanım kılavuzları (öğretmen-öğrenci) ve yazılı dökümanlar var mı?

Öğretim materyallerinin geliştirilmesinde ve kullanılmasında göz önüne alınacak yukarıdaki genel ilkelere uygun olarak, çeşitli materyallerin hazırlanması ile ilgili ilkeler sunulmuştur [5, 31].

Sonuç olarak, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal seçimi ve kullanımı çok önemli bir konudur. Bu kadar önemli bir konuyu görmezden gelerek verilen eğitimin kalıcı ve tutarlı olması beklenemez. Doğru seçilen yöntem ve materyalle arzuladığımız hedefe daha kısa sürede ve rahat ulaşırken, yanlış yöntem, uygulama ve materyal seçimiyle amacımızın tam aksi bir durumla karşılaşmamız kaçınılmaz bir durum olacaktır.

Kaynakça

1. Baki Y. Karakuş N. Türkçe Öğretiminde Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Tasarımı. Pegem Akademi Eylül 2012
2. Hengirmen M. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. A.Ü. Tömer Dil Dergisi, s.10, mayıs 1993
3. Büyükaslan A. Yabancı Dil Türkçenin Öğretilmesinde Yeni Yöntemler. Marc Bloch Üniversitesi Türkçe Araştırmalar Bölümü 2007
4. Seferoğlu S.S. Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Tasarımı. Pegem Yayıncılık Aralık 2006
5. Şahin T.Y. Yılmaz S. Öğretim Materyalleri. Anı Yayıncılık Ankara
6. Akkoyunlu B. Yılmaz M. Türetimci çoklu ortam öğrenme kuramı. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 28, 9-18-2005
7. Şahin A. Maden S. Dil Bilgisi Öğretiminde Materyal Tasarımı. Pegem Akademi 2011